

hogy nem vállalhatják a felelősséget azért az emberért, akinek diplomát adnak. Kérdezem, vajon a főiskola önmagáért való-e? A szövetség pedig, az úgynevezett elvi irányító – és ez nagyon érdekes – kínosan ügyel arra, hogy a szövetségi tagok körébe minél kevesebb diplomázott ember kerüljön be, és ha bekerül, akkor is csak tagjelölt lehet. Olyan is előfordul, hogy valamelyik rajzterem keretén belül valamilyen szövetségi tagot még be kell vonni, és akkor azt választja be a szövetség elnöke, akinek a férje olyan pozícióban van, hogy kívánatos dolog az illetőnek a beválasztása.

Kérdezem, hogy miért van az, hogy a főiskola diplomát ad, és azután nem vállalja a felelősséget az emberekért? Miért van az, hogy az egyik oldalon ilyen nagy szigorúság, rettenetesen kínos szigorúság van, a másik oldalon pedig, a területi emberek részéről, ez a nagy engedékenység? Ezt akartam megkérdezni. (*Taps.*)

SOMOGYI ÁRPÁD: A következő felszólaló Gábor Irén elvtársnő.

GÁBOR IRÉN: Demecs Katalin elmondott dolgaihoz szeretnék kapcsolódni, mert én is a saját bőrömön tapasztaltam, hogy a főiskolai évek alatt ígért paradicsom vagy az a bizonyos perspektíva, amire készültünk, hogyan fest a valóságban. Az a cél lebegett a szemünk előtt, hogy igazán művészt és színvonalasat teremtsünk azon a területen, ahova bennünket állítanak. Persze, a lelkesedésünket akkor még fokozta az, hogy Schubert főigazgató lelkes szavakkal ígérte, hogy vár bennünket a termelőterület, és hogy a főiskola nem tud annyi művészt kiképezni, mint amennyire szükség lenne. Ez a lelkesítő agitáció minden évben elhangzott, amíg az első végzett évfolyam nem került ki az üzemekbe.

Mi történt azután? Az üzemekben estünk igazán legtávolabb ettől a bizonyos perspektívától. Azóta valamennyien tudjuk, hogy másképpen fest ez a valóságban. Attól eltekintve, hogy az új kollégák nem szívesen fogadtak bennünket, mert konkurenst láttak bennünk, súlyos elhelyezési problémát okozott ez az üzemeknek is. Igaz, hogy minisztertanácsi rendelet biztosította, hogy a főiskolát végzetek két évig megfelelő szakmai beosztást kapjanak, de hogy azután mi történik, azzal senki sem törődik.

1953-ban én is így kerültem Demecs Katalin után a gyárba, és a következő évben szintén várható volt egy újabb főiskolás érkezése.

Ehhez járult még a racionalizálás problémája is. Egészen természetesnek látszott az üzem részéről, hogy az a diplomás, akinek letelt a szakmai két éve, kikerül a gyárból. Ebben az évben szintén ez az eset ismétlődött meg velem, nem sokkal az új diplomás megérkezése után. Az üzem nem bocsát el bennünket – a szó szoros értelmében –, hanem áthelyez olyan munkakörbe, ahol teljesen lehetlenné válik hivatásunk gyakorlása és a továbbfejlődés reménye.

Azt is tudjuk, hogy a továbbfejlődés reménye normális viszonyok között igen csekély az üzemben belül. Azok a súlyos gazdasági nehézségek, a technikai kötöttségek és a – sajnos – mindenhol elburjánzott klikkrendszer lehetetlenné teszik az üzemi tervezők számára bármiféle nívó elérését is. Az alkotás, amelynek keretében művészi szemléletünket továbbfejleszthettük volna, teljesen elbürokratizálódott: alá van vetve a termelési szempontoknak. Az üzem szempontjából még az is fontos, hogy ellenőrizhetők-e és a ledolgozott munkaidőben kimutathatók-e ezek az alkotó napok. Természetesen a művészi nívóval senki sem törődik. Az üzemeknek a konstrukciója főleg mennyiségi termelésre van beállítva, és így nem elsőrangú feladata az, hogy a mi művészeti problémáinkkal foglalkozzék.

De hol van az a szervezet, ahol orvoslást találunk bajainkra? Talán a Szövetség mint elvi irányító? Nagyon tévedünk. Az üzemben velem történt sérelmet – ami nem egyedülálló jelenség volt – a Szövetség szakosztályi ülésén szerettem volna előadni, de sajnos, a Szövetség egyik oszlopos tagja le akarta szavaztatni azzal, hogy ez nem szakosztályi kérdés. Végül mégis kifejtettem, – de nem tettem semmit.

Gondoltam, hogy talán az Iparművészeti Tanács az a szerv, ahol orvoslást lehet találni bajaimra. Beadványomban rámutattam ennek a dolognak a veszélyességére, és felhívtam erre a Tanács figyelmét. A Tanács annyit tett, hogy meghallgatott, tanácsot adott, megbírált, de érdemileg semmit el nem intézett. Lehetne ezt talán egyéni sérelemnek venni – ha csakugyan elszigetelt jelenség volna –, de nem az első eset. Schubert elvtársnak is tettem róla említést, – ő akkor csak annyit felelt, hogy majd csak lesz valami.

SOMOGYI ÁRPÁD: Rozs Endre szeretne hozzászólni Demecs Katalin és Gábor Irén elhangzott felszólalásához. (*Felkiáltások: Halljuk! Halljuk!*)

ROZS ENDRE: Mint tanáruk, szeretném részben megerősíteni mind Demecs Katalinnak, mind Gábor Irénnek imént elmondott szavait. Miután a DISZ Petőfi Körének ügyrendje azt a helyes gyakorlatot alkalmazza és alakította ki, hogy a felszólalás elsősorban kérdés formájában történhet, először egy kérdést szeretnék mindkettőjük felszólalásához fűzni: vajon tudnak-e arról, hogy mindkettőjük ügyében – mint tanáruk – eljártam...?

GÁBOR IRÉN: Tudunk róla!

ROZS ENDRE: A másik információt olyan vonatkozásban szeretném megadni, hogy annak idején, amikor az első évfolyam után évente 3-4-5 hallgató hagyta el a tanszakot, a későbbi évfolyamok hallgatóival közölte az a

helyzet, amely őket a műteremben várja. Tudniillik Demecs Katalin felszólalásából olyan hang érződött ki, hogy mint tanáruk, nem készítettem fel őket eléggé az elég kínos és a művészi képesség kifejtésére nem alkalmas helyzetre, amely a múlt években és sok esetben még ma is jellemzi a műtermek művészi munkáját.

Tehát: tudtak-e a fiatal művészek arról, hogy a műtermekben milyen helyzet vár rájuk?

GÁBOR IRÉN: 1951 után!

ROZS ENDRE: Még egy dolgot szeretnék megemlíteni. A Petőfi Kör valamennyi ankétján egy olyan megtisztuló politikai légkör jön és jöhetett létre, amely remélhetőleg magával hozza az egészségesebb politikai légkör kialakulását. A két elvtársnő felszólalásával kapcsolatban azt közlöm, hogy a múlt év őszén a könnyűipari miniszter jelenlétében egy kollégiumi ülés zajlott le, ahol ez év szeptember elsejei határidővel az itt felmerült problémák megoldására kollégiumi határozat született. Ezt a bejelentést azért kívánom megtenni, mert Gábor Irén esete ez után a kollégiumi határozat után történt, és az ezt követő iparigazgatósági ülés, amelyet mint tanáruk indítványoztam – határozatot hozott Gábor Irén visszavételére. A határozat végrehajtása még ma is lehetetlen. Ezeket kívántam hozzáfűzni a dologhoz... (*Közbekiáltások: Mint exponált ember, miért nem tett ellene?*) Annyit tettem ellene, hogy mind a miniszterhez, mind az iparigazgatósághoz elmentem, és összehívtam egy értekezletet. Az értekezlet megállapította, hogy az ipar és a nemzetgazdaság érdeke nem ad rá lehetőséget. Egyébként több műteremfőnök jelen van, és ők igazolhatják állításaimat.

DEMECS KATALIN: Ez mind igaz. Én csak abból a szempontból támadtam a szövetségi tagokat, hogy vannak elvtársak a területen, akik szövetségi tagok, és akiknek a véleménye más délelőtt és más délután, aszerint, hogy az üzem áll-e mögöttük vagy szövetségi ülésre mennek-e. (*Taps.*)

SOMOGYI ÁRPÁD: Szólásra következik Rudics József grafikus.

RUDICS JÓZSEF: Nem szakterületi problémát akarok szóvá tenni, de tegnapelőtt óta nagyon előtérbe került a fiatal művészeknek egy nagyon sérelmes ügye, amelynek kapcsán a tervezett harmadik bécsi utat leállították, amelybe kizárólag fiatal művészek voltak beosztva. A helyzet ugyanis az volt, hogy az előző két út meleg időre esett, és a fiatal művészek útját későbbi időpontra tűzték ki, mert ők állítólag jobban bírják a hideget. (*Derültség.*)

Sajnálatos véletlen folytán azonban úgy esett, hogy a harmadik utat az IBUSZ – Bebrits miniszter elvtársra¹⁹ hivatkozva – leállította, Bebrits miniszter elvtárs pedig az IBUSZ-ra hivatkozott. Ennek kapcsán tegnap elmentünk Bebrits miniszter elvtárshoz.

A mai nap folyamán írtam egy levelet a *Magyar Nemzet* címére, és kértem, hogy a lap hasábjain tudassák ezt a közönséggel. Szeretném ezt a levelet felolvasni, ezt megelőzően azonban hozzáfűzöm, hogy a Szövetség vezetősége tegnap reggel, amikor összeültünk, sehol sem volt, hogy segítse a fiatalokat. A fiatalok segítése nem abban nyilvánul meg, hogy egy-egy fiatalot beveszünk a zsúri munkájába, és akkor arra hivatkozunk, hogy íme, van itt fiatal is, hanem a fiataloknak tanulniuk kell. És ez nemcsak annyiból áll, hogy a fiataloknak tanácsot adjanak az idősebbek. Mert az rendszerint úgy van, hogy ha találkozik egy idősebb és egy fiatal, akkor az idősebb azt mondja: „Tudod, majd mi segítünk rajtatok.” Ez a gyakorlat (nem több), és ezt a saját bőrömön is éreztem. Ezért saját magunk próbáltunk eljárni ebben az ügyben.

A levél így szól (*olvassa*): „A sokat hallott bécsi kirándulásra készültünk, és vártuk elindulásunkat közel három hónapja, amikor ma arról értesültünk, hogy Bebrits közlekedési miniszter elvtárs leállította. Érthető izgalommal gyűltünk össze, hogy segítsünk magunkon, ha már nem használt Ferenczy Béni szobrászművész²⁰ levele (amelyre Bebrits nem válaszolt), Pátzay Pál szobrászművész²¹ személyes fellépése (Bebrits nem fogadta), Mihályfi²² és Kállai miniszterhelyettesek²³ segítsége. Telefonkérdésünkre Földvári miniszterhelyettes²⁴ indoklás nélkül „nem lehet”-tel válaszolt. Mint utóbb kiderült, az IBUSZ téves információja alapján, melyben az állt, hogy későn jelentkeztünk az utazásra. Felmentünk tehát vagy huszonötven a közlekedési minisztériumba, ahol bebocsátást nyerve elmondtuk, hogy a legelső helyen jelentkezett csoport vagyunk mi, képzőművészek, és igen sokan olyan fiatal képzőművészek, akik eddig még nem jártak külföldön. A csoport kétharmad része már megjárta Bécset, és már csak a legutolsó csoport, teljes számban fiatal művészek, akik vállaltuk a későbbi

¹⁹ Bebrits Lajos (1891–1963), közlekedésügyi miniszter 1949-től 1956. október 29-ig.

²⁰ Ferenczy Béni szobrászművész (1890–1967).

²¹ Pátzay Pál szobrászművész (1896–1979).

²² Mihályfi Ernő (1898–1972), újságíró, népművelési (művelődésügyi) miniszterhelyettes 1951–1958 között.

²³ Kállai Gyula (1910–) újságíró, 1955–1956 között népművelési miniszterhelyettes, 1956 után miniszter, majd miniszterelnök.

²⁴ Földvári László közlekedésügyi miniszterhelyettes.

hidegebb időt, vártuk elutazásunkat. És most minden indoklás nélkül, illetve elferdítve az igazságot, lemaradunk – szemben olyan csoportokkal, amelyek később jelentkeztek, – mint a Kotró Vállalat, a kereskedelmi dolgozók és az IBUSZ alkalmazottainak csoportja, stb. Igazságtalannak tartjuk ezt az eljárást, hogy éppen mi, fiatal festők, szobrászok, építészek, grafikusok és iparművészek, akiknek elsőrendű szüksége lenne végre külföldi gyűjteményeket megismerni, lemaradunk egy már teljesen megszervezett és három hónappal ezelőtt befizetett utazásról.

Nem tudom, hogy a *Magyar Nemzet* leközli-e ezt a levelet,²⁵ de akár leközli, akár nem, és attól függetlenül, hogy eredménnyel jár-e vagy sem, arra kérem a DISZ vezetőségét, valamint a *Szabad Ifjúság* szerkesztőségét, hogy legyen segítségünkre. Egyben megkérem azokat a szövetségi vezetőket, akik eddig elzárkóztak a segítség elől, próbálják ezt az igazságtalanságot helyrehozni és segítsenek abban, hogy mi is elmehessünk.

SOMOGYI ÁRPÁD: A következő felszólaló Tóth Erna elvtársnő.

TÓTH ERNA: Először is meg kell mondanom: rendkívül örülök annak, hogy – bár nem vagyok fiatal – részt vehetek ezen az ankéton és meghallgathatom azokat a problémákat, amelyek itt szerepelnek. De egy fájdalom van: nagyon sajnálom, hogy velem együtt nem lehetnek itt a többi területen dolgozó iparművészek, akik nagyon szerettek volna ezen az ankéton részt venni, de nem kaptak meghívót.

Megmondom, hogy miért találom ezt nagyon helytelennek. Évek óta érezzük azokat a hibákat, amelyek ma itt napvilágra kerültek, és ha nem is mondtuk el ilyen formában, ahogyan ma felvetődtek, de egymás között néhányan rendszeresen beszéltünk róluk. Sajnos, mi nem sokat tettünk, és nem is tudtunk tenni ellene, főleg azért nem, mert nem ismertük fel, hogy mi okozza ezeket a hibákat... (*Zaj. – Gúnyos derűtség. – Köhögés.*) Megvárom, amíg az elvtársak kiköhögik magukat. (*Felkiáltások: Vegyen szemüveget!*) Mi, akik a területen²⁶ dolgozunk, azt hittük, hogy a hibák forrása ott van, hogy szembeállították egymással a főiskoláról kikerülő fiatal művészeket és a területen dolgozókat. (*Zajos felkiáltások: Kik állították szembe?*) Azok, akik kikerültek az üzemekbe, érezhették, hogy bizonyosfajta ellenséges hangulat fogadja őket – amit időközben kisebb vagy nagyobb részben sikerült leküzdeni.

²⁵ A levél nem jelent meg.

²⁶ „A területen” (pártzsargon): az üzemekben, a földeken, a hivatalokban, azaz mindenütt, ami kívül esik a pártirodán; ez esetben az üzemi tervezői műtermekről, műhelyekről van szó.

Mi volt az oka ennek az ellenséges hangulatnak? Ennek kétirányú oka volt. Az egyik az volt – mint ahogyan itt néhány esetet hallottunk, de nem ennyi, hanem sokkal több eset volt –, hogy minden, a területen dolgozó iparművész felett ott lebegett az a veszély, hogy ha a fiatalok kikerülnek a főiskoláról, akkor közülük egyet elbocsátanak az állásából. Ilyen eset az elmúlt évben nem egy, hanem sok előfordult.

Három évvel ezelőtt azt hittük, hogy ezt a folyamatot sikerül megállítani, és sikerül a fiatal művészek számára létszámot kapni,²⁷ nemcsak azt biztosítani, hogy bekerülnek az üzembe. Ez mind a mai napig nem sikerült. Ez volt az egyik oka annak, ami miatt a területen élők állandó félelemben éltek.

A másik ok az volt, hogy hosszú éveken keresztül az a híresztelés járta, hogy akik a területen dolgoznak, mind hasznavehetetlen emberek. Félig vagy egészen kimondva az volt a helyzet, hogy az éveik vagy napjaik meg vannak számlálva, – csak addig van rájuk szükség, amíg megfelelő számú iparművész kikerül a főiskoláról. (*Zajos felkiáltások: Ki mondta ezt?*) Név szerint nem tudnám megmondani, de a főiskoláról és a Szövetségből is elterjedtek ezek a hírek. (*Zajos felkiáltások: Ki terjesztette ezeket? – Ne keverjük a dolgokat!*) Nem tudok ebben a pillanatban nevet mondani. Érthető, hogy ez a hangulat nem kedvezett annak, hogy szívesen fogadják a fiatal iparművészeket.

Ugyanakkor a fiatal iparművészek is – főleg az első években – olyan hangulattal jöttek a főiskoláról (mert nemcsak felénk mutatták azt, hogy velünk már nem kell és nem érdemes foglalkozni, hiszen úgymint jönnek a fiatalok, és azok leváltanak bennünket, hanem ugyanezt belenevelték a fiatalokba is), és ők is olyan – ma már azt mondhatom, hogy – jogos öntudattal jöttek, akkor úgy láttam, hogy helytelenül... (*Gúnyos derűtség.*) ... Elvtársak, lehet, hogy hibáztunk, magam is levonom ebből a következtetéseket – de ugyanakkor nem hiszem, hogy akik itt jelen vannak, teljesen hibátlanok abban, ami történt. (*Felkiáltások: Hogyan fogja levonni a következtetéseket?*)

Egyszóval: hosszú éveken keresztül azt hittük, hogy ez a szembeállítás az oka a hibáknak. Ma már tudom, hogy ez is egyik következménye volt a hibáknak, és nem az oka, azért szerettem volna, ha a többi kollégák is itt lettek volna, és hallgatták volna azokat a problémákat, amelyek itt felmerültek, mert csodálatos véletlen folytán nekünk is ugyanazok a problémáink voltak, de nem voltunk olyan bátrak és forradalmiak, hogy ide hozzuk ezeket a problémákat. (*Zajos felkiáltások: Miért nem mondták el a szövetségben?*) Azt hittük, hogy a területen dolgozó iparművészek azért vannak lebecsülve, és azért nem kapnak kellő megbízást, és

²⁷ Létszámot kapni (bürokratikus): a központilag előírt és jóváhagyott alkalmazotti létszámkeret növelése.

azért dobják vissza a zsűriből a munkájukat, mert nem akarják foglalkoztatni őket, hanem csak a fiatalokat. (*Felkiáltások: Miért engedték lebecsülni, ha volt művészi értékük?*) Sajnos, ez nem olyan könnyű kérdés...

HEGEDŰS B. ANDRÁS: Elvtársak! A Petőfi Kör jó hagyományait többször idézték ma itt. A jó hagyományok követéséhez hozzátartozik, hogy mindenkit meghallgassunk. Nem akarom azt a kifejezést használni, hogy a két felet, mert itt nincsenek felek – hiszen azért jöttünk össze, hogy az iparművészek problémáit megoldjuk. Arra kérek mindenkit, hogy a felszólalókat – akár egyetértünk felszólalásukkal, akár nem – nyugodtan hallgassuk végig, és amennyiben felszólalásuk nem váltaná ki a többség egyetértését, utána mindenkinek megvan a lehetősége arra, hogy kifejtse a maga álláspontját. Természetesen ez nem azt jelenti, hogy egy-egy közbeszólás nem engedhető meg, de hogy egy felszólalónak minden mondatára hárman-négyen közbeszóljanak, véleményem szerint ez nem segíti elő vitánk demokratizmusát. (*Élénk taps.*)

TÓTH ERNA: Nagyon rövid leszek, csupán a Szövetségről szeretnék még egy-két szót mondani. Az a véleményem, hogy a Szövetség mai szervezeti formájában alkalmatlan arra, hogy a művészeti élet irányítója legyen. Alkalmatlan azért, mert olyan hierarchikus szervezeti felépítése van, aminek következtében a felső vezetés – az elnökség és a felső vezetőség – valahol az istenek trónusán ül és nem ismeri a terület problémáit, nem is nagyon érdekelheti őket a terület problémája. Olyan sok fórumon megy keresztül, amíg egy szakcsoport-értekezletről vagy egy szakosztályi értekezletről eljutnak a problémák az elnökségig (ahol végső fokon határoznak a problémákról), hogy addig a problémák teljesen elévülnek és érdektelenné válnak. Ezt már jó néhányan látjuk a Szövetségben, és ez az egyik oka annak, hogy rendkívüli közgyűlést szándékoznak összehívni, és új alapszabályokat készítenek elő, ami alkalmassá tegye a Szövetséget arra, hogy valóban irányítsa a művészeti életet.

SOMOGYI ÁRPÁD: Elvtársak! Elhangzott itt egy kérdés, és szeretném, ha arra felelnének. Van-e itt valaki a sokat emlegetett zsűri tagjai közül? Ha igen, úgy feleljen az elhangzott vádakra.

GAÁL GERTRÚD: Most szólalt fel az elvtársnő, és ő elég magas funkciót tölt be a szakosztályon belül. Azt kérdezem az elvtársnőtől, hogy miért nem mondta el a felemlített hibákat a Szövetséggel kapcsolatban?

TÓTH ERNA: Meg kell mondanom, hogy ha nem is élesen, de az évek folyamán jó néhányszor beszéltem ezekről a hibákról, és nem utolsósorban

beszéltem azokról a pártszervezetben belül. Sajnos, az volt a helyzet, hogy egyedül beszéltem. Kérdezzék meg a többi elvtársakat, akik ezeken az aránylag kis létszámú üléseken részt vettek, hogy mennyire részvétlenségbe fulladtak ezek a szavak és mennyire tehetetlen voltam.

SOMOGYI ÁRPÁD: A következő felszólaló Szuppán Irén elvtársnő.

SZUPPÁN IRÉN: Sajnálatos módon elkallódhatott az első cédulám,²⁸ mert már sokkal előbb szerettem volna felszólalni. Azt hiszem azonban, hogyha az előttem felszólalók fel is említették részben ezeket a problémákat, nem árt, ha még egyszer beszélünk azokról.

A fiatal iparművészek kis csoportjáról, a textiltervező iparművészekről akarok beszélni, akik alkotóközösségbe tömörültek 1951-ben. A végzett textiltervezőket akartuk itt tömöríteni, és olyan textilek tervezésével foglalkoztatni, amelyek megjavítják az ipar nivótlan munkáját.

A főiskoláról kikerülve, egynéhányan olyan lehetetlen munkakörben dolgoztunk, mint például a Nemez- és Rostfeldolgozó Szövetkezet, ahol háziasszonyok ízléstelen terveit sokszorosítottuk.²⁹

Itt szeretnék rámutatni a Népművelési Minisztérium gyengeségére, tehetetlenségére, hogy amikor nem tudták biztosítani számunkra a megfelelő munkakört a szövetkezetben belül – bár erre meglelt volna a lehetőség, azonban erős kézre lett volna szükség –, akkor hozzájárult ahhoz, amit mi magunk jártunk ki magunknak, hogy egy másik, hasonlóképpen rossz munkakörbe elhelyezkedjünk, és ott darabbéres dolgozókként kivitelező munkát végezzünk.

Akkor vetődött fel bennünk az is, hogy a Népművelési Minisztérium, volt főiskolai tanáraink és a Szövetség helyett magunk segítünk magunkon, a textilgyárakban elhelyezkedett kollégáinkkal együtt, akik kilencszáz forintért dolgoztak, fejlődési lehetőség nélkül. Szeretném, ha még többet beszélne erről, mert ez lényeges kérdés. Úgy gondoltuk, hogy egy ilyen minimális jövedelem mellett feltétlenül szükség van arra, hogy tervezési munkákkal is bekapcsolódjunk az alkotóközösségbe. Sajnos azonban, nem sokkal az alkotóközösség megalakulása után érvénybe lépett rendelkezés szerint – amelyet tudomásom szerint Schubert elvtárs jóváhagyásával hoztak létre – az üzemi tervezőket kizárták az alkotókö-

²⁸ Már mint az elnökség asztaláról, ahová a felszólalásra való jelentkezéseket előre kellett küldeni.

²⁹ Az ötvenes években számos, egzisztencia nélkülivé vált, illetve deklasszálódott, ügyes kezű háziasszony, volt katonatiszt és mások kényszerültek az ilyen, szakképzettséghez nem kötött kenyérkereső foglalkozásra.

zösségből, azzal az indoklással, hogy ugyanolyan munkakörben nem dolgozhatnak két helyen.

Szerintünk ez igazságtalanság, mert ehhez anyagi és erkölcsi alapon egyaránt joguk van, tekintve, hogy ugyanakkor – és azóta is – területünk nagyjai nem két, hanem gyakran több munkakörben is kamatoztathatják... (*Nagy taps. – Felkiáltások: Kik azok?*) Rengeteg akadályt gördítettek az alkotóközösség megalakulása elé. Fél évig húzódott megalakulása az engedély kiadása miatt. Alaposan megfontolták, mivel főiskolát végzettekéről van szó. De engedélyt adtak olyan alkotóközösségnek, mint a Moszbach-féle, amelynek ízléstelen munkái mellé a zsűri képviselői és a minisztérium képviselői sokáig kiálltak, mint például Drimmer elvtárs³⁰. Hosszas utánjárás után azonban mégiscsak megkaptuk az engedélyt. Ugyanakkor azonban azt is közölték velünk, hogy anyagi támogatást nem nyújtanak. Vállaltuk, hogy anyagi támogatás nélkül is nekiindulunk. Nekiindultunk ennek a vállalkozásnak, és egy fél évig mindannyian kereset nélkül dolgoztunk.

Úgy látszott, hogy nem bírjuk tovább. Kéréssel fordultunk az Alaphoz. Tizenkét tag egyenként 2000 forint személyi kölcsönt kért. Ez a kérésünk hat hónapig feküdt az Alapnál. Úgy látszik, hogy Szilárd elvtárs³¹ nem tartotta fontosnak a fiatalok támogatását. Válasz nélkül hagyta kérésünket. De azt az írást, amelyet fél év múlva küldtünk neki, hogy „Köszönjük szépen, a kölcsönre nem tartunk igényt”, két nap alatt megválaszolta azzal, hogy akkor nem foglalkozik vele tovább.

Felettes hatóságunk, a Népművelési Minisztérium, az Alap, a Szövetség körülbelül úgy viszonyult alkotóközösségünk további problémáihoz, hogy nem bántottak bennünket, de nem is segítettek. Az Iparművészeti Vállalattal kötött szerződésünkben nyújtott hitelkeret a folyamatos munkát biztosítja ugyan, tagjaink jövedelme azonban átlagban még mindig 1000 forinton alul van.

Nem reális ez a helyzet, amikor nemcsak önálló kiállításaink, hanem magának az alkotóközösségnek a szereplése is azt mutatja, hogy a kereskedelemben és a művészeti élet területén egyaránt komoly eredményt mutattunk fel.

Feltétlenül beszélni kell emellett tervezési lehetőségeink gátlóiról, a zsűri tagjairól is. Közösségünk komoly művészi utat tett meg két év alatt, és úgy érezzük, hogy a zsűri tagjai nem követték utunkat. Szemléletükkel nem értünk egyet. Gyakran személyes érdek vezeti őket egy-egy tárgy elbírálásánál, illetőleg

³⁰ Drimmer László festő, a Népművelési Minisztériumban, majd a Művészeti Alapnál tisztviselő, később az Állami Lektorátusban zsűrit vezetett.

³¹ Szilárd György banktisztviselő, a Magyar Népköztársaság Művészeti Alapjának szervezője, első igazgatója.

elutasításánál. Ezt bizonyítja a legutóbbi zsűri is. Úgy látszik, hogy ez a műfaj kizárólag Juris Ibolya privilégiuma. (*Taps.*)

Mindenki igyekezett egyéni útján elindulni, ami helyénvaló pont ma, amikor harcolunk az irányított művészet ellen. Nem akarunk a magyar iparművészetben kiskirályokat, akik a maguk szempontjait érvényesítik az egyéni kezdeményezés hátrányára! (*Taps.*) Több bizalmat kérünk azok iránt a művészek iránt, akik jó szándékkal készítik alkotásaikat!

Csatlakozom Weiner elvtársnő felszólalásához: belső zsűrizés helyett nyilvános vitát, önálló iparművészeti folyóiratot és félévenként kiállítási lehetőséget! Sok tehetséges művésznek adnánk így lehetőséget arra, hogy alkotásaikkal szélesítsék és gazdagítsák a magyar iparművészetet. (*Taps.*)

KNOTLIK MÁRIA: Az Iparművészeti Főiskolán mindössze öten végeztünk mint textilrestaurátorok, és mivel múzeumi területre kerültünk, részben a múzeumhoz tartozunk. Elsősorban azonban mégis iparművészek vagyunk, és ezért szeretnénk ehhez a vitához hozzászólni.

Nézzük meg, hogy van-e lehetősége egy fiatal iparművésznek – az én esetemben egy múzeumi beosztásban lévő textilrestaurátornak – művészi munkára. Papíron igen, de a gyakorlatban egészen másként van! Az a munkakör, amelyet jelenleg betöltünk, egyáltalán nem kíván meg főiskolai végzettséget. Csaknem két éve beszélünk művészi restaurálásról, mégis csak alkalmunk ezt bebizonyítani munkánk során. Mire a művészi restaurálás a gyakorlatban megoldásra kerülne, akkorra minden meglátásunk, munkakedvünk a porban hever. Az a huzavona ugyanis, amely egy tárgy restaurálását megelőzi, sokszor hónapokig tart és felőröli energiánkat. Nem a művész szemével és nem gyakorlati szemmel néző emberekbe ütközünk, akik egyáltalán nem tanácsokkal akarnak bennünket ellátni, hanem ránk akarják erőszakolni gyakran túlkomplikált elképzeléseiket, illetőleg azok kivitelezését.

Ehhez pedig nem okvetlenül szükséges az iparművészeti végzettség. Olyan manuális munka ez, amelyhez ügyesség kell. Hogyan is vállalhatnánk felelősséget egy olyan restaurálásért, amely nem a mi meggyőződésünkből fakad! Igenis igényeljük a tudományos és a muzeológusi segítséget, a restaurálás gyakorlati irányítását, de hozzáértő emberektől! Többször hangot is adtunk ennek, de süket fülekre találtunk. Vitalehetőségeink azzal a kijelentéssel zárultak, hogy „Ebben az esetben az én véleményemet tartom mérvadónak!” (*Felkiáltások: Ki volt az?*) Schubert Ernőné.³² (*Taps.*)

³² Schubert Ernőné Jacobi Márta textilrestaurátor, a vita időpontjában az Iparművészeti Múzeum textilosztályának vezetője.

A vitatkozás és a bíráló lehetőségével ezzel el volt zárva. Megfélemlítések is hangzottak el. Problémáinkra hiába vártunk segítséget: a segítség megrekedt a főigazgatói szobában. Legalábbis a minisztérium nem reagálásával! A továbbításra és az orvoslásra persze – legalábbis az én esetemben – volt ígéret bőven.

Tavaly felvilágosítást kért a minisztérium arról, hogy szakképzettségünknek megfelelő munkakörünk van-e. Ebben az esetben hangot adtam annak a kérdésnek, hogy mennyiben továbbította problémánkat a hivatalos út, és ha igen, akkor miért hallgatott a minisztérium. Ezekre a kérdésekre szeretnék választ kapni. Problémáim megoldására segítséget kérek, nem pedig problémáim terrorisztikus elhallgattatását.

Ezek után anyagi helyzetünk kérdésére is szeretnék rátérni egy kicsit. Segédmuzeológusi beosztásban vagyunk, havi 1000 forintot kapunk, amelyből 900 forint jut el a kezünkbe. Művészi munkánkhoz szükséges az anyagi alap. Amíg a fiatalok egész serege anyagi gondokkal küzd, addig véleményünk szerint elmélyült művészi munkáról beszélni nem lehet. Nem kell ecsetelni, hogy ez a fizetés mit fedez. Most, amikor a muzeológusok fizetését állítólag rendezni fogják, számunkra ez sem nyújt megoldást, mert ez a rendezés a segédmuzeológusokat, tehát a legalacsonyabb fizetésű kategóriát nem érinti. Nem beszélve arról, hogy az egyetemről kikerült muzeológusok negyedik évüket már mint segédmuzeológusok töltik, míg mi az öt évi főiskola után pluszévet töltünk gyakorlati idővel, tehát ugyanabban a beosztásban. Hét évi küszködés után talán eljutunk egy olyan fizetésig, amellyel kezdeni kellett volna.

Munkájuk, nem pedig beosztásuk szerint tegyenek különbséget köztük! Hiszen mindnyájan főiskolát és egyetemet végeztek. Gondolok azokra a fiatalokra is, akik státus nélkül vannak. Az ő problémájuk megoldására is módot kell hogy találjon a minisztérium, mert mostani fizetésük a létminimumot sem fedezi. (Taps.)

SOMOGYI ÁRPÁD: Knotlik Mária felszólalásához akar kapcsolódni Pataky Dénesné.³³ (Eláll a felszólalástól.)

KESZEGH ISTVÁN: Szó volt a restaurátorokról. Én nem vagyok sem iparművész, sem az iparművészet történetével foglalkozó valaki. Néprajzos vagyok egy vidéki múzeumban.

Szó esett a restaurátorokról – és hogy felszólalok, annak oka a következő: a restaurátorok, akik az Iparművészeti Főiskoláról kikerültek, segédmuzeológusi

³³ Pataky Dénesné Brestyánszky Ilona művészettörténész.

státusban vannak. Hogy egy segédmuzeológus státusa nem nagyon rendezett és stabil, annak számos bizonyítéka van. Nem kívánok azonban túl messzire menni. Személyes példával támasztom alá ezt a megállapításomat. 1951-ben végeztem el az egyetemet, idestova hat éve, és ma is segédmuzeológus vagyok. Nagyon sokan vannak még évfolyamtársaim közül, akiknek fizetése nem emelkedett, bár kulcsszámban eggyel magasabbra kerültek. Ez nemcsak az iparművész restaurátorok fájdalma, hanem a segédmuzeológusoké is.

A múzeumok központja jó pár évvel ezelőtt restauratori tanfolyamokat szervezett. Igen tisztességes, igyekvő, jó kezű hivatalsegédek vettek részt a tanfolyamokon. Hat hónap volt a maximális időtartam: ha jól emlékszem, ennyi volt az időtartama az egyik tanfolyamnak, a többié kevesebb, két-három hónap. Ezeket az embereket egy kicsit „megperspektivázták” akkor. A jobb kezűek a hivatali fokozatban is előbbre kerültek. Vidéken ugyanúgy restaurátoroknak hívják őket, mint azokat, akik az Iparművészeti Főiskolán végeztek. Nem tudom, hogy pillanatnyilag így van-e, de egy évvel ezelőtt az Iparművészeti Főiskolát vagy a Képzőművészeti Főiskolát végzett restaurátorok össze voltak keverve a hivatalsegédekkel, és egy vonalon voltak velük, különösebb elválasztás nélkül, elég vegyesen. Nem tudom, hogy azóta a helyzet mennyiben változott. Nem ismerem a múzeumi főosztálynak azóta ezen a téren végzett munkáját, de amennyire vidéken mozgok, ezt nem nagyon látom megváltoztatva.

Felvetődött itt egy szempont, amely kissé belevág a tudományos dolgozók munkájába is. Ha nekem van egy rekonstruálásra váró tárgyam, annak rekonstruálási elképzeléseibe jó pár hetet vagy hónapot is beleölök, amíg összeülök a restaurátorral és megbeszélem vele, hogy ezt a tárgyat milyen határidőre egészítse ki, és megbeszéljük a dolgot. Ha valahol hiányzik valami, aminek nem tudok utána menni, azt fogom mondani a restaurátornak: bármilyen szép köcsögöt tudna is arra a törött ibrikre ragasztani, ne ragasszon rá köcsögöt, csak annyiban, amennyiben azt a tárgy önmagában megengedi. Enélkül ugyanis csalnék, hamisítanék. És azt hiszem, hogy ha a restaurátor, de nemcsak a restaurátor, hanem a tudományos dolgozó is a művész szemével nézi a dolgokat, akkor ezt akceptálja.

Nem tudom, hogy milyen vitája volt az elvtársnőnek Schubertnéval, de úgy gondolom, hogy ha Schubertné mereven kijelentette, hogy ezt így kell csinálni, akkor ezt csak igen komoly tudományos aládolgozás alapján jelenthette ki, hogy hogyan és miképpen.

KNOTLIK MÁRIA: Csak annyit szeretnék ehhez hozzáfűzni, hogy nemcsak nekem volt vitám Schubertné elvtársnővel restaurálási területen, hanem hárman vagyunk, akik ezt a harcot folytatjuk, körülbelül két éve, sajnos, eredménytelenül.

SOMOGYI ÁRPÁD: Elvtársak! Úgy érzem, hogy most egy rövid szünetet kellene beiktatni. (*Helyeslés.*) Kívánják az elvtársak, hogy az eddig elhangzottakra most reflektáljak, vagy pedig a végén? (*Felkiáltások: A végén!*) Akkor most rövid szünetet tartunk.

(*Szünet után*)

REDŐ FERENC elnök: Kedves barátaim! A vitát folytatjuk. De mielőtt a vitát folytatnánk, néhány szót szeretnék mondani. A lefolyt vita során – és nyilván a továbbiakban is – az iparművészet kérdéseivel kapcsolatban számtalan helyes, igazságos, indokolt és jogos kritika hangzott el és fog elhangzani, az elmúlt tizenegy esztendő iparművészeti politikájának kritikája. Az elmúlt tizenegy esztendő iparművészeti politikájában nekem 1949 augusztusától 1952 júniusáig jelentékeny szerepem volt mint a minisztérium megfelelő osztálya vezetőjének. Ebből nyilvánvalóan következik, hogy számtalan hibáért, amely akkor elkövetett, elsősorban én vagyok a felelős.

Ezek után joggal felmerülhet a kérdés valakiben, hogy hogyan kerülök én a vitavezető funkciójába? Ma egy hete felkeresett engem négy fiatal iparművész, akik felkértek arra, hogy vállaljam el a vita vezetését. Én a vonatkozó aggályaimat az elvtársaknak megmondtam. Az elvtársak ennek ellenére is azt mondták, hogy van bizalmuk bennem, és szeretnék, ha ezt a feladatot elvállalnám. Ezek után úgy éreztem, hogy méltánytalan lett volna és meg nem becsülése lett volna egy helyes ügynek – amivel egyetértek –, ha nem vállaltam volna el. Ez volt az első ok.

A másik ok pedig az, hogy kérem a jelenlévőket és a jelen nem lévőket, hogy vitavezetői tevékenységemet fogják fel úgy, mint az akkor elkövetett hibáimnak gyakorlati önkritikáját. (*Élénk taps.*) Ez az, amit szerettem volna előrebocsátani.

Az első hozzászóló Somogyi elvtárs, az előző vitavezető.

SOMOGYI ÁRPÁD: Kedves elvtársak! Most, amikor az elhangzott vitával kapcsolatban néhány összefoglaló szót szeretnék mondani, szíveskedjenek megengedni, hogy előrebocsássam, hogy az iparművészet történettudományának egyik kutatója vagyok, és így sok kérdésbe, amelyek itt elhangzottak, nem tudok száz százalékos módon belelátni. Miután azonban látom, hogy többen ugyanazokat a kérdéseket vetették fel, sőt, az eddigi vita egész menete során szinte egyhangúlag ugyanazt a hűrt pendítette meg mindenki – most ismét megerősítem azt az álláspontomat, amit a vita megindításakor kifejezésre juttattam, hogy valóban nagy és súlyos hibák vannak iparművész fiatalságunkkal kapcsolatban.

Szeretnék néhány gyakorlati dolgot is felvetni, amelyekre informálódásaim során tettem szert. Mindenekelőtt – kapcsolódva Weiner Mihályné főigazgatónő felszólalásához – szeretném aláhúzni, hogy nemcsak a Csók Galéria kiállítása

egyhangú. Nem: egyhangú minden iparművészeti boltnak az anyaga (*Taps*), akárki, akárhova akar menni és akármit akar vásárolni. Történetesen most a gyakorlatból beszélek, mert a napokban valakinek akartam valamit venni, elmentem a Lenin körútra, és ugyanazoktól ugyanazokat a tárgyakat tették elém, mint a Kossuth Lajos utcában és a többi üzletben. Ez meggyőzött engem arról, hogy ez az egyhangúság és unalmasság valóban rátesped iparművészeti életünkre. Nincs választék és ezért nincs kellő forgalom sem, bár sokkal nagyobb lenne a forgalom, ha nemcsak néhány ember ízlése szerint leszűrt dolgokat árusítanának ezekben a boltokban, hanem szóhoz jutna ott minden iparművészeti irányzat, és minden művésznek az alkotását megtalálhatnánk. (*Taps*.) Bízom abban, hogy ez után az ankét után nem fog még egyszer olyan zsűri előfordulni, mint amilyenekről most kívánok beszámolni. Történetesen a textil alkotóközösségben jártam, mert informálódni kívántam minden alkotóközösség munkájáról. Ekkor elém tettek egy írást, amelyben határozottan az van, hogy a textil alkotóközösségnek jogában van a zsűribe delegálni egy megfigyelőt vagy többet is. Ezzel szemben mi történt? Amikor a fiatalok bevitték a batik³⁴ képeiket – azok, akik – hangsúlyozom – közel százezer forintot fektettek bele az anyagba –, akkor mi történt? Domanovszky György³⁵ felszólította őket – annak ellenére, hogy írásuk van és joguk van ahhoz, hogy ott mint megfigyelők jelen legyenek –, hogy azonnal hagyják el a helyiséget, és egyszerűen kiutasította őket. (*Zajos felkiáltások: Pfuj!*)

Felvetem a kérdést: minek mentek ki? Nem Domanovszky, hanem elsősorban a fiatalok hibája, mert követelniük kellett volna. Bár azonnal követelték a zsűri leállítását, nem kellett volna kimenniük.

Legyenek itt még a következő szám adatok. Közel 200 darabot vittek be a fiatalok, több mint egy fél évi művészi, fizikai és tervezési munkájuk, azonkívül 100 000 forintjuk feküdt benne ebben az anyagban. Hát ezt érdemli egy ilyen hatalmas anyag, hogy másfél óra alatt, azaz darabonként 25 másodperc alatt ilyen anyagot lezsűrizzenek? (*Zajos felkiáltások: Kik voltak a zsűri tagjai?*) Felolvasom: Juris Ibolya, Domanovszky György, Szalóky,³⁶ Tóth Erna, Kiss Roóz Ilona.

A zsűrivel kapcsolatban itt még egy panasz merült fel, hogy Tóth Erna, mint nem szakértő, állandóan beleszól a zsűri határozataiba, sőt, azt mondják, hogy szavazati joga is van. Nem tudom; erre majd a fiatalok adjanak választ, hogy így van-e? (*Felkiáltások: Saját maga!*) Helyes, adjon választ saját maga.

³⁴ Indonéz eredetű, népszerű, könnyen elsajátítható textilfestési mód.

³⁵ Domanovszky György (1909–1983), művészettörténész, az Állami Lektorátusban iparművészeti szaklektor, a Képző- és Iparművészeti Szövetség szakértője, a Népi Iparművészeti Tanács tagja, a Néprajzi Múzeum főigazgatója.

³⁶ Szalóky Sándor (1921–), festő, grafikus, textiltervező, a pamutnyomógyárban tervező, a Képzőművészeti Alap lektorátusának zsűritagja.

A továbbiakban utalni kívánok arra, amit Weinerné elvtársnő, illetve László Gyula vetett fel, hogy a Szövetségen kívül is van művészet. Hát van, mert én és még néhány iparművészet-történész és szakember megnéztük ezt az anyagot, és felelősségem tudatában kijelentem, hogy igen magas színvonalú művészeti értékek vannak közöttük. (*Élénk taps.*) Ezért helytálló bármikor és bárhol. (*Taps.*)

A továbbiakban kitérni kívánok arra, amit többen felvetettek, hogy a Szövetség tagsága nem eléggé kielégítő. 1951 óta harminckilenc növendék végzett a nyomott-textil szakon, és ebből egy fő a tag és 99 és fél százalék a tagjelölt. Ez szép számarány. (*Felkiáltás: Ki a tag?*) Juris Ibolya. (*Derűltség.*)

A továbbiakban szeretnék kitérni arra, hogy vannak gazdasági kérdések is. Hát vannak. Álljon önök előtt példaképpen a kimutatás. Megnéztem a textil alkotóközösség 1956. évi első félévi jövedelmeinek zárlatát – és ezt felolvasom önöknek. 500 forinton aluli keresete volt hét tagnak, 21 alkalommal. Más jövedelmük nincs, csak ez. Tehát: 21 alkalommal fizetett ki ez az alkotóközösség hét embernek maximum 500 forintot mint havi jövedelmet. 500-tól 1000 forint körüli összeget 37 alkalommal fizetett ki kilenc egyénnek. Szabó Marianne-nak, aki 1955-ben végzett, és ide hozták a főiskoláról, januártól júliusig 1893 forint volt a jövedelme. Szenes Zsuzsa, aki 1955-ben végzett, csak 4100 forintot keresett ebben az évben. Más állása vagy jövedelme egyiknek sincs. Gulyás Bélánénak az Operaháznál³⁷ volt 700 forintos jövedelme és 2043 forintot volt módjában keresni. Egy félévi munka és 100 000 forintos befektetés után 25 másodperc alatt intézték el műveit.

Bárki előtt vállalom, bárki előtt hangoztatom, hogy ez így nem mehet! Több megbecsülést fiataljainknak, műveiknek, és ha eddig nem tudunk róluk – mint ahogy a szünetben reflektált erre egy illetékes ember – mondom, ha nem tudunk róla, hogy ennyi fiatal iparművész van... (*Felkiáltások: Ki volt az?*) Majd az illető elmondja. Fogalma sem volt arról, hogy ennyi fiatal iparművész van. Hát ez bizony helytelen.

Néhány percet szeretnék még szentelni az ötvösök helyzetének: 1953 és 1956 között tíz ember végzett. Szövetségi tag nincsen köztük, csak egy tagjelölt, Sümegi Sára. 1955-ben végzett 3 hallgató. Egy éven keresztül havi 800 forint ösztöndíjból éltek, semmiféle egyéb megbízatásuk nem volt, míg egy év múlva a 800 forintot is beszüntették, adtak nekik 2500 forint végkielégítést azzal, hogy a 2500 forinttal kezdjenek egy műhelyt. (*Felkiáltások: Amiből már a kölcsönt is levonták!*) Ezeknek a fiataloknak még ma sincs rendes munkalehetőségük. Azt hiszem, ez az értekezlet hivatva van arra is, hogy ezeknek a bajoknak az

³⁷ Szabó Marianne textiltervező, Szenes Zsuzsa textiltervező, Gulyás Béláné jelmeztervező.

orvoslására igyekezzék módot találni. Nem tudom, hogy ezek után milyen kritikát gyakoroljak a Szövetség vezetőségéről! Mivel foglalkozott a Szövetség vezetősége ennyi éven keresztül, ha én mint kívülálló, mint az iparművészet-történet egyik kutatója veszem észre ezeket a kérdéseket, és nem ők, akik azért vannak odaállítva, hogy ezekkel a kérdésekkel foglalkozzanak?! (*Taps.*) Felvetem a kérdést, és remélem, hogy a Szövetség vezetősége részéről valaki válaszol rá.

A továbbiakban szeretnék reflektálni László Gyula felszólalására. Nemcsak kiállítási helyiségről van itt szó, nemcsak arról, hogy fiataljaink a Csók Galériában egy évben egyszer kiállíthassák műveiket, hanem arról, hogy művészhez méltó, az alkotómunkát biztosító megélhetést kell adni nekik! És ha már neveltük őket, biztosítani kell azt, hogy alkotótevékenységüket kifejthessék, de nem ám öthat ember ízlése vagy szája íze szerint, hanem szabadon! Szavazzassuk le a magyar közönséget arról, hogy vajon mi a véleménye és mi kell neki! Javaslom ezért, hogy a jövő évben rendezzenek egy kollektív bemutatkozó kiállítást, amelyre mindenkinek komolyan fel kell készülnie, amelyen munkájának legjavát kell bemutatnia. Minden fiatalnak! Ott szavazzon a magyar közönség, és ne a zsűriben ülő öt ember mondja meg, hogy mire van szüksége a magyar közönségnek. (*Taps.*)

Bozsóky Anna utalt arra, hogy a Szövetségben hatalmaskodás van. Én nem kívánom ezt így kimondani, hiszen önök majd levonják a következtetést az előbb elmondottakról. Erdős Péter azt mondta, hogy jóvá kell tenni az elmúlt korszak bűneit. Azt hiszem, hogy itt az utolsó pillanat arra, hogy iparművészeinkkel szemben mindezt jóvátegyük, – és itt akarok kapcsolódni egy, az előbb csak úgy mellékesen odasúgott mondatocskához, amelyet Juris Ibolyának súgtam, hogy elkésett már a Szövetség azzal, hogy a fiatalok ügyeivel foglalkozzék. Sajnos, nem kellett volna odáig jutni, hogy mi, kívülállók tárjuk fel és vigyük mindezt plénum elé. Nem kellett volna odáig jutni, hogy a fiatalságnak egy ilyen ankétot legyen szükséges összehozni. Ez az én privát véleményem.

Ami pedig „a tehetségtelenek lázadását” illeti: valóban volt ilyen hangulat, és megmondom őszintén, nekem is szememre vetették, hogy miért vállaltam ennek a vitának a vezetését, „mert itt csupa tehetségtelenek lesznek”. (*Derültség. – Felkiáltások: Ki mondta?*) Majd az illető talán magára ismer és megmondja önöknek. Ennek ellenére elvállaltam a vita vezetését, mert úgy éreztem, hogy ha mától kezdve nagyon sok ellenségem lesz is azok között, akiket az itt elmondandókkal megbántok, sohasem kell szégyenkezniem amiatt, hogy ennek a vitának a vezetését elvállaltam. (*Taps.*)

Horváth Magda azt mondta, hogy nem jó így közösen a Szövetség. Megmondom őszintén, hogy az én privát véleményem is az, hogy valóban nem jó, mert a Képzőművészek és Iparművészek Szövetségének nagy többsége képzőművész.

Márpedig ott, ahol valóban a képzőművészek problémái az elsődlegesek, az iparművészek hangja csak másodlagos lehet. Két dudás nincs egy csárdában! Nem tudom, hogyan lehet segíteni rajta, önök majd megmondják.

Az üzemi területen lévők helyzetéhez nem tudok hozzászólni, mert – kapcsolódva Gábor Irén és Demecs Kati felszólalásához – sajnos, nem volt módomban beletekinteni, olyan rövid volt az idő.

A külföldi útról beszélt Rudics József. Egyetértek vele, és helytelenítem, hogy valóban a fiatalok maradtak le az útról, és nem volt alkalmuk egy ilyen tanulmányutat tenni, ami pedig számukra kétségtelenül nagy fejlődési lehetőség lett volna.

Nem értek egyet Tóth Erna elvtársnővel, amikor azt mondja, hogy nem ismerték fel a hibákat. Ehhez nincs több hozzáfűznivalóm. Nemcsak itt lehet felismerni a hibákat, amikor elmondják, hanem éppen önöknek kell vigyázni arra, hogy ne legyenek hibák, hiszen azért vannak ott önök, hogy a hibákra is vigyázzanak.

Nem értek egyet Keszegh elvtárssal abban, hogy minden muzeológus ugyanakkor restaurátor-szakértő is. Nem vállalom ezt, bár öt éve vagyok múzeumban. Nem tartom magamat mindenben restaurátor-szakértőnek, bár naponta x órát töltök a restaurátor-műhelyben. A restaurálás egy külön tudomány, a tudományos kutatónak ott kell lennie és irányítani kell, de a technikai kérdéseket bízza a szakértőre. (*Keszegh István: Ezt mondtam én is!*)

Végezetül bízom abban, hogy a mai értekezlet nagyon sok olyan embert, aki vezető pozícióban van és tehet az ügyek érdekében, meggondolásra fog készíteni és arra a belátásra fog bírni, hogy a tennivalók nagyon sürgősek, nem várhatunk vele hónapokig. (*Taps.*)

REDŐ FERENC elnök: Szabó János következik, azután Keszegh elvtárs.

SZABÓ JÁNOS: Kedves elvtársak! Mielőtt hozzászólásomat megtartanám, kérem az elvtársakat, hogy ha valamiben esetleg hosszúnak találják beszédemet, minden további nélkül szóljanak, hogy fogjam rövidre. Ugyanakkor – mielőtt hozzászólásomat megkezdeném – még egyet ki kell jelentenem: mégpedig azt, hogy sok vonalról felmerült, hogy ezekről a problémákról nem tudtak, nem is hallottak, sőt – mint Somogyi elvtárs elmondotta az előbb – nem is tudtak arról, hogy ennyi iparművész létezik Magyarországon. (*Felkiáltások: Több is van!*)

Szeretném elmondani, hogy két éve folytatunk már komoly harcot az illetékes szervekkel azért, hogy ezt a problémát ismerjék, és egy kissé felfoghatatlannak tűnik előttem, hogy mégsem ismerik.

Mielőtt hozzászólásom igazi tárgyára térnék, anyagi helyzetemről szeretnék egy kis ismertetést tartani. Az én anyagi helyzetem jó. Minden további

nélkül bőségesen megkeresem azt, ami életszükségletemhez kell. Hogy mi úton-módon keresem meg, az más lapra tartozik. Mindent elvállalok, mindent csinállok, ami csak létezik. Sőt, olyan dolgokat is, amelyeket művésztársaim elítélendőnek tartanak, és amelyeket megvetéssel néznek, mondván, hogy művészérzülettel hogyan lehet ilyesmit elvállalni?! Viszont nekem és nekünk van egy elvünk: az, hogy amikor már nem támaszkodhatunk senkire, amikor önmagunk erejére vagyunk utalva, akkor megkeressük azt a módot és lehetőséget, amellyel előteremtjük azt a szükséges anyagi feltételt, amely a későbbi, komolyabb művészi dolgok kifejlesztéséhez szükséges. Ennyit az én anyagi dolgaimról.

Az elmondottak alapján tehát nem anyagi kényszer hajt arra, hogy hivatalos szervek és emberek felelőtlen munkájáról véleményt mondjak. Kényszerít rá igazságérzetem, az iparművészet jelenlegi csődje, a jövő felelőssége, amelyet majd tőlünk kérnek számon. Kényszerít rá az, hogy a hitét lassan elvesztő iparművész-ifjúság jövőjéről van szó, amelyet érdemtelen kezekben tudunk. Kényszerít rá az, hogy népgazdaságunkat óriási anyagi lehetőségtől vágják el azok, akik a magyar iparművészet fejlődésének útját állták, akik semmit sem tettek azért, hogy megszülessenek azok az iparművészeti cikkek, amelyek győzelmesen járnak be a világot, erkölcsi dicsőséget szerezve népünknek és valutával javítanak zilált anyagi helyzetünket. A „zilált anyagi helyzetünket” természetesen nemcsak magunkra, hanem népgazdaságunkra is értem. A perspektívát megmutatták nekünk, hiszen éveken keresztül minden agitációs módszert megragadtak az illetékesek azért, hogy az ifjúságot minél nagyobb számban csábítsák az Iparművészeti Főiskolára. Csak perspektívát adtak és kiábrándító évek életelégedetlenségét, a művészetben való megtorpanást, csalódást, és sokszor lassú, reménytelen küzdelmet.

Ki ezért a felelős? A Főiskola vezetősége miért nem vette figyelembe végzett növendékeinek útját – nem egyesekét, akiknek jól megy, akik bejutottak a bővös körbe, hanem az általánost? Tudott a minisztérium arról, hogy az iparművész-ifjúság százai éveken keresztül sehova sem tartoztak és nem tartoznak, érdekeit senki sem képviseli? Hol volt és van a Képző- és Iparművész Szövetség, amelynek feladata lett volna az iparművész-ifjúság művészi fejlődését elősegíteni és megszüntetni az iparművészetben uralkodó dogmatikus szemléletet? Egyesek ízlését vették irányadónak, és beskatulyázták a művészetet. Mit csinált az Iparművészeti Tanács, és tudott-e arról, hogy a művészeti életben az ifjúságnak milyen a helyzete? Nem folytatom tovább ezeket a kérdéseket – és választ adok rájuk, hogy igenis tudták ezek az említett szervek. Két esztendeje vajúdnak már ezek a kérdések, két éve döngözik már a Schubert elvtárs szerint nyitott kapukat, és eddig nem gondoltak arra, hogy tenni is kell valamit. Emlékezzenek az elvtársak az elmúlt évek viharos DISZ-taggyűlésére, 1954. december 14-én,

amikor beadványunk kérdéséről volt szó. Az Iparművészeti Tanács részéről Rozs elvtárs és Kiss Roóz elvtársnő lelkesedéssel fogadták kezdeményezésünket, viszont nem hallatták véleményüket azóta. Miért?

Most, kedves elvtársak, ha ez az ankét meghallgatna, felolvasnék egy két év előtti időből származó faliújságcikket, amelyet akkor írtam, de nem jelent meg, és éppen ezzel a viharos taggyűléssel foglalkozik, illetve annak egy kis ízelítőjét adja. Ha meghallgatja az ankét, nagyon szívesen kitérek rá. (*Felkiáltások: Halljuk! Halljuk!*)

A címe ez lett volna: „Ami kimaradt a taggyűlésből.” Természetesen itt még egy kis előzményt is ismertetek, és egy kis tájékoztatót is adok. Abban az időben a mi mozgalmunkra úgy tekintettek, mint olyasvalamire, ami végeredményben egy felforgató dolog is akarna lenni. Azért vagyok kénytelen mondani azt, hogy felforgató, mert egyik tag, aki részt vett ebben, Basa László, azóta is állandó üldöztetésnek van kitéve, mint aki ennek bujtogatója lett volna. Állást adtak neki – illetve egyet felkínáltak, amit nem fogadott el –, a Népművelési Minisztériumban volt valami rendelkezés, hogy a három felkínált állás közül kellett volna választania. Azt az egyet nem azért nem fogadta el, mintha büszke lett volna, hanem olyan kevés fizetést adtak volna, hogy nem tudta volna a családját eltartani belőle. Ugyanakkor ez az illető egyén kérte a felvételét az Ötvösművészek Alkotó Közösségébe, de ezt megakadályozták, kérte a felvételét a Képzőművészeti Alap tagsága közé, nem adták meg, azt is elutasították. És meg lehet tőle kérdezni, hogy mennyi megbízást kapott azóta, amióta a főiskolát elvégezte – annak ellenére, hogy családós.

Elmondom még azt is, hogy amikor mi külön, a saját erőnkől próbáltunk alakítani egy kis ötvös-közösséget, akkor illetékes egyének azt mondták, hogy: jó, de Basát ne vegyük közénk. (*Felkiáltások: Ki volt az?*) Óvári elvtárs³⁸ mondta azt, hogy ne vegyük közénk, mert Basa megbízhatatlan, egy mindent felforgató valaki, nem lehet rá építeni. És azóta is folynak a dolgok. Ezt célszerűnek tartottam közölni.

Most ismertetem az említett faliújságcikket. (*Olvassa.*) „Geszi elvtárs³⁹ rideg, dogmatikus, kritikát elnyomó hozzászólása után mély csend töltötte be a taggyűlés termét.” (*Felkiáltások: Ki az a Geszi?*) Akkor a Népművelési Minisztérium kiküldöttje volt, és úgy vett részt ezen a DISZ-taggyűlésen, hogy állást foglaljon.

³⁸ Óvári Sándor tanár, az Iparművészeti Főiskola főigazgatója 1950 előtt, majd a tanulmányi osztály vezetője.

³⁹ Geszi László tisztviselő, előbb a Népművelési Minisztérium instruktora, majd az Iparművészeti Főiskola tanulmányi osztályának előadója, majd az ötvös alkotóközösség üzletkötője, végül az Iparművészeti Vállalat ügynöke.

Persze, ennek a keletkezése – mint mondtam – 1954-ben volt, tehát mindenki úgy kritizálja, hogy helyenként a stílus nem olyan... (*Derültség. – Tovább olvassa.*) „Figyeltem az arcokon átvonuló csalódás kesernyés vonásait, a szemekből felém sugárzó riadt pillantásokat. Éreztem, hogy itt cselekednem kell – kérdéseket tisztázni, amelyek bennem égtek, amelyek ott sötétlettek a szemek mélyén. Kérdéseket, amelyek ifjúságunk előtt évek óta megfejthetetlenül állnak, amelyek boncolásánál ilyen elutasító, kedvet és lendületet megdermesztő választ, ítéletet kaptunk. Agyamban forrongó gondolatokkal álltam fel, hiszen nekem kell helyes irányt adnom az elcsúszott vitának, nekem kell döntően leszögezmem a tagság állásfoglalását a saját életének kérdéseire vonatkozó problémáiban. Az én kötelességem – mert az ezt elváró bizalom szavazta meg –, hogy a sorsdöntő taggyűlésen én elnököljek. Szívembe nyugalom szállt, indulataim lecsillapodtak és józan, tárgyilagos hangon kezdtem el a beszédemet.”

Sajnos, ez nem történt meg –, ezért írtam meg, hogy meg kellett volna történnie. Én is gyáva voltam akkor... (*Felkiáltások: DISZ-titkár volt!*) ... nem DISZ-titkár, hanem csak elnök voltam. (*Tovább olvassa.*) „A taggyűlés nevében elutasítom azt a hangot, melyet a minisztérium részéről Geszti elvtárs ütött meg. A Basa hangja nem lehet disznóhang, mert a magyar iparművész DISZ-ifjúságának hangja volt, amely hang nagyon kilátástalan vitát folytatott. Jelenleg egy elenyésző kisebbséggel szemben. Nem lehetett »disznóhang«, mert nézzen körül Geszti elvtárs, akiket itt lát, azok mind ezen a véleményen vannak. Természetesen azután a kiforgatás után, amit Geszti elvtárs rögtönzött, saját magát meggyőzhette erről. De még ha helyesen látta volna is ezt, az a hang annak a miniszteri kiküldöttnek a hangja volt, aki mögött nem áll más, csak rideg emberi tekintély.

Mi a helyes, Geszti elvtárs? Az, ha az ember a gondolatait, amelyek benne égnek, nem meri szavakba önteni, mert retteg attól, hogy az ellenség hangjának minősítik – vagy az, ha a legkétesebb dolgot is nyíltan kimondja illetékes helyen – és azt hiszem, hogy a DISZ-taggyűlés elég illetékes hely –, nem félve attól, hogy letaglózzák, hogy »disznóhang«-nak minősítik, mert azok, akik döntő véleményt mondanak, a mi sorsunkért, a mi hazánkért küzdenek. Azok az emberek nem elfogultak, nem az indulatok behatása alatt állnak, hanem tudják, érzik a tömegek életét, benne élnek a tömegek problémáiban, hiszen azért vezetők. Azok az emberek pedig, akik vezetni akarják a tömeget, a lelkesedés lázában kell hogy égjenek – és nem olyan, a lelkesedést, aktivitást letörő hangulatban, amelynek mondatait Geszti elvtárs szájából hallottuk. A tömeggel csak egyenesen, nyíltan lehet beszélni –, azzal a feltevessel, hogy velük egyenlő, józan eszű emberekhez beszélnek, akik épp olyan okosan el tudják dönteni a kérdéseket, mint a vezetőemberek. A mi iparművész-ifjúságunk már felnőtt, meglelt emberekből áll, akiknek véleményük van, helyes meglátásuk és hazát építő